

PRESUDA SUDA

12. svibnja 1998. (*)

„Pravo društava – Dioničko društvo u financijskim poteškoćama – Povećanje kapitala društva administrativnom odlukom – Zloupotreba prava koje proizlazi iz odredbe prava Zajednice”

U predmetu C-367/96,

povodom zahtjeva koji je na temelju članka 177. Ugovora o EZ-u uputio Efetio Athinon (Žalbeni sud u Ateni, Grčka), u sporu koji se vodi pred tim sudom između

Alexandrosa Kefalasa i dr.

i

Ellinika Dimosia (Helenska Republika),

Organismos Ikonomikis Anasinkrotisis Epikhiriseon AE (OAE),

uz sudjelovanje: **Athinaiki Khartopiia AE i dr.,**

o tumačenju članka 25. Druge direktive Vijeća 77/91/EEZ od 13. prosinca 1976. o koordinaciji zaštitnih mehanizama koje, radi zaštite interesa članica i ostalih, države članice zahtijevaju od trgovačkih društava u smislu članka 58. stavka 2. Ugovora, s obzirom na osnivanje dioničkih društava i održavanje i promjenu njihovog kapitala, a s ciljem ujednačavanja tih zaštitnih mehanizama (SL L 26., str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 3.) i o zloupotrebi prava koje proizlazi iz odredbe prava Zajednice,

SUD,

u sastavu: G. C. Rodríguez Iglesias, predsjednik, C. Gulmann, H. Ragnemalm i M. Wathelet (predsjednici vijeća), G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, P. J. G. Kapteyn (izvjestitelj), J. L. Murray, D. A. O. Edward, J.-P. Puissochet, G. Hirsch, P. Jann i L. Sevón, suci,

nezavisni odvjetnik: G. Tesauro,

tajnik: H. A. Rühl, glavni administrator,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za A. Kefalasa i dr., A. Tegopoulos i D. Livieratos, odvjetnici pri odvjetničkoj komori u Ateni,

- za grčku vladu, M. Stathopoulos, odvjetnik pri odvjetničkoj komori u Ateni, i V. Kontolaimos, zamjenik pravnog savjetnika državnog pravnog savjeta, u svojstvu agenta,
- za Organismos Ikonomikis Anasinkrotisis Epikhiriseon AE (OAE), K. Kerameos i I. Soufleros, odvjetnici pri odvjetničkoj komori u Ateni,
- za Athinaiki Khartopiia AE i dr., S. Felios i M. Manolas, odvjetnici pri odvjetničkoj komori u Ateni,
- za Komisiju Europskih zajednica, D. Gouloussis, pravni savjetnik, u svojstvu agenta,

uzimajući u obzir izvještaj za raspravu,

saslušavši usmena očitovanja A. Kefalasa i dr., koje zastupaju A. Tegopoulos i D. Livieratos, grčke vlade, koju zastupaju M. Stathopoulos, V. Kontolaimos i P. Mylonopoulos, pravni pomoćnik u posebnoj službi za pravne sporove Zajednice pri Ministarstvu vanjskih poslova, u svojstvu agenta, Organismos Ikonomikis Anasinkrotisis Epikhiriseon AE (OAE), koje zastupaju K. Kerameos i I. Soufleros, Athinaiki Khartopiia AE i dr., koje zastupaju S. Felios i M. Manolas i Komisije, koju zastupa D. Gouloussis, na raspravi održanoj 18. studenoga 1997.,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 4. veljače 1998.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Presudom od 6. lipnja 1996., koju je Sud zaprimio 21. studenoga 1996., Efetio Athinon (Žalbeni sud u Ateni) uputio je Sudu, na temelju članka 177. Ugovora o EZ-u, dva prethodna pitanja o tumačenju članka 25. Druge direktive Vijeća 77/91/EEZ od 13. prosinca 1976. o koordinaciji zaštitnih mehanizama koje, radi zaštite interesa članica i ostalih, države članice zahtijevaju od trgovačkih društava u smislu članka 58. stavka 2. Ugovora, s obzirom na osnivanje dioničkih društava i održavanje i promjenu njihovog kapitala, a s ciljem ujednačavanja tih zaštitnih mehanizama (SL L 26., str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 3.) i o zlouporabi prava koje proizlazi iz odredbe prava Zajednice.
- 2 Ta su se dva pitanja pojavila u okviru spora između, s jedne strane, A. Kefalasa i dr., dioničara dioničkog društva Athinaiki Khartopiia AE (u daljnjem tekstu: Chartopoiia) i, s druge strane, Helenske Republike i Organismos Ikonomikis Anasinkrotisis Epikhiriseon AE (tijelo za restrukturiranje poduzetnika, u daljnjem tekstu: OAE) u kojemu tužitelji utvrđuju valjanost povećanja kapitala ostvarenog u okviru programa predviđenog grčkim Zakonom br. 1386/1983 od 5. kolovoza 1983. (Službeni list Helenske Republike, 107, od

8. kolovoza 1983., str. 14.) koji je na društvo Chartopoïia primijenjen odlukom ministra nacionalnog gospodarstva od 30. ožujka 1984.

- 3 OAE je javno tijelo uspostavljeno Zakonom br. 1386/1983. Njegov je pravni oblik dioničko društvo i djeluje u javnom interesu pod nadzorom države. U skladu s člankom 2. stavkom 2. tog zakona, cilj je OAE-a doprinijeti gospodarskom i društvenom razvoju zemlje putem financijske reorganizacije poduzeća, uvoza i primjene stranog znanja i iskustva, razvoja domaćeg znanja i iskustva te osnivanjem nacionalnih poduzeća i poduzeća s miješanim ulaganjima i upravljanjem tim poduzećima.
- 4 U članku 2. stavku 3. Zakona br. 1386/1983 nalazi se popis ovlasti koje su dodijeljene OAE-u u svrhu ostvarivanja tih ciljeva. One uključuju ovlast preuzimanja administracije i tekućeg upravljanja poslovanjem poduzeća koja su u reorganizaciji ili nacionaliziranih poduzeća, stjecanja udjela u kapitalu poduzeća, dodjele, izdavanja ili ugovaranja zajmova, stjecanja obveznica i prijenosa udjela, osobito na zaposlenike ili na organizacije koje ih predstavljaju, na lokalne vlasti ili na druge pravne osobe osnovane u skladu s javnim pravom, humanitarnim organizacijama, društvenim organizacijama ili pojedincima.
- 5 U skladu s člankom 5. stavkom 1. Zakona br. 1386/1983, ministar nacionalnoga gospodarstva može odlučiti da se program uspostavljen tim zakonom primjenjuje na poduzeća u ozbiljnim financijskim poteškoćama.
- 6 Člankom 7. Zakona br. 1386/1983 predviđa se da nadležni ministar može odlukom na OAE prenijeti administraciju poduzeća koje podliježe programu uspostavljenom tim zakonom, reprogramirati dugove na način da osigura njegovu održivost ili poduzeti mjere za njegovu likvidaciju.
- 7 U članku 8. Zakona br. 1386/1983 sadržane su odredbe koje se odnose na prijenos administracije poduzeća na OAE. Člankom 8. stavkom 1., kako je izmijenjen Zakonom br. 1472/1984 (Službeni list Helenske Republike A, 112, od 6. kolovoza 1984., str. 1273.), predviđaju se detaljna pravila koja uređuju takve prijenose i regulira se odnos između osoba koje je OAE imenovao za vođenje poduzeća i tijela toga poduzeća. Stoga se njime predviđa da ovlasti administrativnih tijela poduzeća prestaju po donošenju ministarske odluke koja poduzeće uvrštava u program uspostavljen tim zakonom, a glavna skupština poduzeća će se zadržati, ali neće moći smjenjivati članove upravnog odbora koje je imenovao OAE.
- 8 Člankom 8. stavkom 8. Zakona br. 1386/1983 predviđa se da za vrijeme privremenog upravljanja predmetnim društvom OAE može, odstupajući od važećih odredaba koje se odnose na dionička društva, odlučiti povećati kapital tog društva. Povećanje mora odobriti nadležni ministar. Prethodni dioničari zadržavaju svoje pravo prvokupa i mogu ga ostvariti u razdoblju određenom ministarskom odlukom kojom se odobrava povećanje.
- 9 Nakon primjene programa uspostavljenog Zakonom br. 1386/1983 na društvo Chartopoïia, OAE je preuzeo upravljanje tim društvom i 28. svibnja 1986. donio odluku o povećanju njegova kapitala za 940 milijuna DR. To je povećanje odobreno, u skladu s člankom 8. stavkom 8. Zakona br. 1386/1983, Odlukom br. 153. od 6. lipnja 1986. koju je donio ministar industrije, istraživanja i tehnologije.

- 10 Iz te je odluke razvidno da su prethodni dioničari zadržali neograničeno pravo prvokupa za stjecanje novih dionica, koje su morali izvršiti u roku od mjesec dana od objave odluke u Službenom listu Helenske Republike. Tužitelji u glavnom postupku nisu iskoristili to pravo.
- 11 Prema tužiteljevom mišljenju, povećanje kapitala o kojemu je OAE donio odluku, protivno je članku 25. stavku 1. Druge direktive kojom se predviđa da „O svakom povećanju kapitala mora odlučiti glavna skupština”. Posljedično su podnijeli tužbu pred Polymeles Protodikeio Athinion (Prvostupanjski sud u Ateni), koji ju je odbio.
- 12 Tužitelji u glavnom postupku podnijeli su žalbu na tu presudu pred Efeteio – Athina (Žalbeni sud u Ateni). S obzirom na to da je zahtjev tužitelja za utvrđivanje nevaljanosti Helenska Republika smatrala zlouporabom, podnijela je prigovor zlouporabe prava na temelju članka 281. Građanskog zakonika, kojim se predviđa da je „ostvarenje prava zabranjeno ako očito prelazi granice dobre vjere, moralnosti ili gospodarske ili socijalne svrhe tog prava”.
- 13 U odluci kojom je uputio prethodno pitanje nacionalni sud smatra da se članak 281. Građanskog zakonika može primijeniti kako bi se u slučaju zlouporabe onemogućilo ostvarenje prava koja proizlaze iz odredaba prava Zajednice. U ovom predmetu nacionalni sud smatra da bi odobrenje zahtjeva tužitelja u skladu s člankom 25. stavkom 1. Druge direktive, za utvrđenje nevaljanosti odluke OAE-a o povećanju kapitala očito prešlo granicu dobre vjere, moralnosti i gospodarske ili socijalne svrhe prava.
- 14 Nacionalni sud svoj je zaključak o tome temeljio na nizu činjeničnih okolnosti.
- 15 Prvo, u vrijeme kad je podvrgnuta programu uspostavljenom Zakonom br. 1386/1983, Chartopoīia je imala velike dugove u bankama i kod drugih vjerovnika, imala je velik problem s likvidnošću i više nije posjedovala vlastite izvore kapitala tako da njezina imovina više nije bila dovoljna kako bi pokrila sve njezine obveze, a dionice su ostale bez vrijednosti.
- 16 Nadalje, povećanje kapitala koje je izvršio OAE i pretvaranje duga u dionice koje je uslijedilo doveli su do financijskog oporavka društva Chartopoīia. Gospodarska vrijednost dioničarskog kapitala bila je osigurana, izbjegnut je rizik od gubitka na tisuće radnih mjesta, a poslovanje s brojnim dobavljačima moglo se nastaviti, i sve to uz povoljne učinke na nacionalno gospodarstvo. U protivnom, da povećanje kapitala nije bilo ostvareno, Chartopoīia bi bila u stečaju, a njezina bi imovina bila likvidirana na zahtjev vjerovnika, uslijed čega bi sva imovina društva bila izgubljena na štetu dioničara, zaposlenici bi bili otpušteni, a nacionalno gospodarstvo ostalo bi bez velikog poduzeća.
- 17 Konačno, kad je kapital povećavan, dioničarima je za stjecanje dionica dodijeljeno pravo prvokupa, no nisu ga iskoristili.
- 18 Pozivajući se na presudu od 12. ožujka 1996., Pafitis i dr. (C-441/93, Zb., str. I-1347., t. 67. do 70.), nacionalni sud odlučio je prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
- „1. Može li nacionalni sud primijeniti odredbu nacionalnog prava (u ovom slučaju članak 281. grčkog Građanskog zakonika) kako bi ocijenio zloupotrebljava li

stranka pravo koje joj je dodijeljeno predmetnim odredbama Zajednice ili u pravu Zajednice postoje ili su potvrđena druga načela prava Zajednice na koja bi se nacionalni sud prema potrebi mogao pozivati te, ako postoje, koja su to načela?

2. Ako je odgovor na prvo pitanje negativan, tj. ako Sud takvu nadležnost zadrži za sebe iz razloga koji se odnose, na primjer, na ujednačenu primjenu odredaba prava Zajednice, mogu li konkretne okolnosti – ili neke od njih i one – koje je Helenska Republika kao tuženik i protustranka formulirala kao prigovor, koje su predstavljale predmet dokaza u presudi br. 5943/1994 ovog suda i koje su iznesene u sažetom obliku u prethodnoj točki ove presude, biti osnova za odbijanje tužbe koja se temelji na povredi članka 25. stavka 1. Druge direktive Vijeća 77/91/EEZ?”
- 19 Tim pitanjima, koja valja ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita, kao prvo, može li nacionalni sud primijeniti odredbu domaćeg zakonodavstva kako bi ocijenio zlopotrebljava li se pravo koje proizlazi iz odredbe prava Zajednice ili se ta ocjena mora temeljiti na pravu Zajednice i, kao drugo, mora li se u skladu s činjenicama koje su utvrđene u glavnom postupku smatrati da je pravo koje proizlazi iz članka 25. stavka 1. Druge direktive zlopotrijebljeno.
- 20 Valja istaknuti da se u skladu sa sudskom praksom Suda pojedinci ne mogu pozivati na pravila Zajednice u svrhu zlorabe ili prijevare (vidjeti osobito, u pogledu slobode pružanja usluga, presude od 3. prosinca 1974., Van Binsbergen, C-33/74, Zb., str. 1299., t. 13., i od 5. listopada 1994., TV10, C-23/93, Zb., str. I-4795., t. 21.; u pogledu slobode kretanja robe, presudu od 10. siječnja 1985., Leclerc i dr., C-229/83, Zb., str. 1., t. 27.; u pogledu slobode kretanja radnika, presudu od 21. lipnja 1988., Lair, C-39/86, Zb., str. 3161., t. 43.; u pogledu zajedničke poljoprivredne politike, presudu od 3. ožujka 1993., General Milk Products, C-8/92, Zb., str. I-779., t. 21.; u pogledu socijalnog osiguranja, presudu od 2. svibnja 1996., Paletta, C-206/94, Zb., str. I-2357., t. 24.).
- 21 Stoga se primjena domaćih pravila, kao što je članak 281. grčkog Građanskog zakonika, od strane nacionalnih sudova u svrhu ocjene zlopotrebljava li se pravo proizašlo iz odredbe prava Zajednice ne može smatrati protivnom pravnom poretku Zajednice.
- 22 Iako Sud ne može zamijeniti svoju ocjenu ocjenom nacionalnog suda koji je jedini nadležan za utvrđivanje činjenica u predmetu koji se pred njim vodi, valja istaknuti da se primjenom takve nacionalne odredbe ne smiju dovesti u pitanje puni učinak i jedinstvena primjena prava Zajednice u državama članicama (vidjeti gore navedenu presudu, Pafitis i dr., t. 68.). Prilikom ocjenjivanja izvršavanja prava koje proizlazi iz odredbe prava Zajednice nacionalni sudovi osobito ne smiju mijenjati područje primjene te odredbe ili dovesti u pitanje ciljeve koji se nastoje ostvariti.
- 23 U ovom bi predmetu jedinstvena primjena i puni učinak prava Zajednice bili upitni da se smatralo kako je dioničar koji se oslanjao na članak 25. stavak 1. Druge direktive zlopotrijebio svoje pravo jer je povećanje kapitala koje on osporava riješilo financijske poteškoće koje su dovodile u opasnost opstanak predmetnog društva i donijelo mu očitu ekonomsku korist.
- 24 Prema ustaljenoj sudskoj praksi ovlast glavne skupštine za donošenje odluka, predviđena člankom 25. stavkom 1., primjenjuje se čak i kad je predmetno društvo u ozbiljnim

financijskim poteškoćama (vidjeti osobito presude od 30. svibnja 1991., Karella et Karellas, C-19/90, i C-20/90, Zb., str. I-2691., t. 28., te od 24. ožujka 1992., Syndesmos Melon tis Eleftheras Evangelikis Ekklesias i dr., C-381/89, Zb., str. I-2111., t. 35.). S obzirom na to da je povećanje kapitala samo po sebi namijenjeno poboljšanju gospodarskog stanja društva, nazivati tužbu utemeljenu na članku 25. stavku 1. zlouporabom iz razloga navedenog u točki 23. ove presude bilo bi jednako kao da se osuđuje sâmo izvršenje prava koje proizlazi iz te odredbe neprikladno.

- 25 To bi značilo da se dioničar nikad ne bi mogao pozvati na članak 25. stavak 1. Druge direktive kad bi se društvo našlo u financijskoj krizi. Prema tome, područje primjene te odredbe bilo bi izmijenjeno, dok bi, u skladu s prethodno navedenom sudskom praksom, odredba morala ostati primjenjiva u takvoj situaciji.
- 26 Slično tome, jedinstvena primjena i puni učinak prava Zajednice mogli bi biti dovedeni u pitanje ako se smatra da je dioničar koji se pozvao na članak 25. stavak 1. Druge direktive zloupotrijebio pravo koje mu je dodijeljeno tom odredbom jer nije iskoristio svoje pravo prvokupa na temelju članka 29. stavka 1. Druge direktive kako bi stekao dionice izdane prilikom spornog povećanja kapitala.
- 27 Izvršenje prava prvokupa značilo bi da dioničar ima namjeru surađivati u provedbi odluke o povećanju kapitala bez odobrenja glavne skupštine, a on zapravo tu odluku osporava na osnovi članka 25. stavka 1. Druge direktive. Prema tome, zahtijevati od dioničara da u povećanju kapitala koje je usvojeno bez odobrenja glavne skupštine sudjeluje da bi se mogao pozvati na tu odredbu, promijenilo bi područje primjene članka 25. stavka 1.
- 28 Međutim, pravom Zajednice nacionalni sud se ne sprječava da, na temelju ozbiljnih i dostatnih indicija ispita nastoji li dioničar podnošenjem tužbe, na temelju članka 25. stavka 1. Druge direktive, za utvrđivanje da je povećanje kapitala nevaljano, nauštrb društva izvući nelegitimnu korist koja je očigledno protivna cilju te odredbe, a to je osigurati, u korist dioničara, da se odluka o povećanju kapitala društva, koja posljedično utječe na udio u kapitalu čiji su oni vlasnici, ne donosi bez njihova sudjelovanja u provedbi ovlasti društva za donošenje odluka.
- 29 S obzirom na prethodno navedeno, valja odgovoriti da pravu Zajednice nije protivno da nacionalni sudovi primjenjuju odredbe nacionalnog zakonodavstva kako bi ocijenili zloupotrebljava li se neko od prava koja proizlaze iz pojedine odredbe prava Zajednice. Međutim, pri tom ocjenjivanju ne može se smatrati da je dioničar koji se pozvao na članak 25. stavak 1. Druge direktive zloupotrijebio pravo koje proizlazi iz te odredbe samo zato što je povećanje kapitala koje je on osporavao riješilo financijske poteškoće koje su predstavljale prijetnju opstanku predmetnog društva i očito išlo u prilog njegovoj ekonomskoj koristi ili zato što nije iskoristio svoje pravo prvokupa na temelju članka 29. stavka 1. Druge direktive kako bi stekao nove dionice izdane prilikom spornog povećanja kapitala.

Troškovi

- 30 Troškovi grčke vlade i Komisije, koje su Sudu podnijele očitovanja, ne nadoknađuju se. Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred nacionalnim sudom, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka.

Slijedom navedenog,

SUD,

odlučujući o pitanjima koja mu je uputio Efeteio – Athina (Žalbeni sud u Ateni), presudom od 6. lipnja 1996., odlučuje:

Pravu Zajednice nije protivno da nacionalni sudovi primjenjuju odredbe nacionalnog zakonodavstva kako bi ocijenili zlopotrebljava li se neko od prava koja proizlaze iz pojedine odredbe prava Zajednice. Međutim, pri tom ocjenjivanju ne može se smatrati da je dioničar koji se pozvao na članak 25. stavak 1. Druge direktive Vijeća 77/97/EEZ od 13. prosinca 1976. o koordinaciji zaštitnih mehanizama koje, radi zaštite interesa članica i ostalih, države članice zahtijevaju od trgovačkih društava u smislu članka 58. stavka 2. Ugovora, s obzirom na osnivanje dioničkih društava i održavanje i promjenu njihovog kapitala, a s ciljem ujednačavanja tih zaštitnih mehanizama, zlopotrijebio pravo koje proizlazi iz te odredbe samo zato što je povećanje kapitala koje je on osporavao riješilo financijske poteškoće koje su predstavljale prijetnju opstanku predmetnog društva i očito išlo u prilog njegovoj ekonomskoj koristi ili zato što nije iskoristio svoje pravo prvokupa na temelju članka 29. stavka 1. te direktive kako bi stekao nove dionice izdane po predmetnom povećanju kapitala.

Objavljeno na javnoj raspravi u Luxembourg, 12. svibnja 1998.

[Potpisi]

*Jezik postupka: grčki